

blev postrute med dampskib mellem Fredriksværn og Kjøbenhavn og mellem Kristiania, Fredriksværn og Kristiansand, kom der ogsaa en større pakkepostforsendelse i gang, idet der i begge ruter var anledning til at sende pakker, indtil en vægt av 100 pund. Ved kgl. res. av 5. septbr. 1826 blev der besluttet sat i gang en pakkepost mellem Kristiania og Trondhjem i de 7 sommermaaneder; men denne pakkepost kom foreløbig ikke i gang, fordi der ikke blev indleveret flere pakker til befordring end at de kunde sendes med brevposten. Men da der høsten 1828 i anledning av et optaget statslaan skulde sendes saa meget sølv til banken i Trondhjem at omkostningerne ved pakkeposten derved omtrent vilde dækkes, satte finansdepartementet som et forsøg i gang en tur med pakkepost i hver retning mellem Kristiania og Trondhjem.¹⁾ I 1829 og 1830 gik denne post hver 3dje uge, første gang fra Kristiania 19. mai,²⁾ men stansede igjen i 1831, fordi den ikke lønnede sig.³⁾

Tryksager. For befordringen av tryksager i almindelighed var ikke bestemt nogen anden betaling end den almindelige brevporto. Ved cirkulære av 25. juni 1796 var der fastsat en særskilt porto for hver enkelt av de udenlandske aviser og tidsskrifter som sendtes til landet. Ved bekjendtgjørelse av 31. decbr. 1816 blev denne porto fastsat i forhold til abonnementsprisen, lidt over 20 pct. av denne for de mindre beløb og en lavere procent for de høiere beløb, alt uden hensyn til avstanden. Men under denne bestemmelse indgik ikke de svenske aviser og tidsskrifter, om hvilke det oplyses at de ingen porto betalte til den norske postkasse.⁴⁾ Dette var en følge av kgl. res. av 19. jan. 1815, som var blevet til uden nogen medvirkning fra den norske regjering, og som bestemte, «at portoen av de fra Sverige til Norge og vice versa gaaende breve ved indleveringen betales paa en gang til bestemmelses-

---

¹⁾ Regj. indst.-prot. 55 nr. 406.   ²⁾ Morgenbl. 1829 nr. 106.

³⁾ Morgenbl. 1831 nr. 304.   ⁴⁾ Stort-forh. 1836—37, decbr. s. 688.

stedet inden hvert rige og oppebæres av det postkontor i ethvert av rigerne hvor brevene indleveres, uden at der betaales nogen porto fra grænsen til bestemmelsesstedet av imodtageren». ¹⁾ Dog oplyses at ogsaa for disse sidste tryksager de norske postmestere «erholdt for distributionen hvad der ved privat overenskomst er dem tillagt av udgiverne eller hvad der i andet fald av vedkommende departement bliver bestemt». ²⁾ De norske aviser og tidsskrifter var med hensyn til portoen stillet ugunstigere end de udenlandske; thi der fandtes ingen almindelig bestemmelse om hvad de skulde betale for forsendelse med posten. Der var ingen almindelig pakkepost at sende dem med, og hvis ikke andet bestemtes, kom de altsaa til at gaa ind under den almindelige brevporto. Men da denne i de aller fleste tilfælde vilde blive mange gange større for aaret end selve abonnementsprisen, var dette det samme som at de ikke kunde sendes med posten, hvilket igjen for de fleste av dem vilde sige at de ikke kunde bestaa. Av den grund var der allerede før 1814 bevilget aviser og tidsskrifter som sendtes med posten, et betydeligt nedslag i portoen, og dette blev ogsaa tilfældet efter 1814. Men det laa i kongens eller regjeringens haand i hvert enkelt tilfælde at bestemme, om et saadant nedslag skulde indrømmes og hvor stort nedslaget i tilfælde skulde være. Det var, som det sees, en farlig myndighed at lægge i regjeringsmagtens haand, og det kan ikke negtes, at der under udøvelsen av denne myndighed baade blev vist vilkaarlighed og i virkeligheden ogsaa blev gaaet grundlovens bestemmelse om trykkefrihed for nær.

I bevillinger av portonedslag blev der i regelen tilføjet en bemærkning om, at nedslaget kun gjælder «indtil videre» eller «indtil Hans Majestæt finder for godt anderledes at forordne» eller «saaledes at Hans Majestæt forbeholder sig at tilbagekalde den naadigst givne tilladelse, naar det almindelige

---

¹⁾ 3. dept. ref.-prot. 1815 nr. 4. ²⁾ Stort.-forh. 1836—37, decbr. s. 688.

vel maatte fordre det». Den advarsel eller trusel som laa heri, var som det sees, neppe forenelig med den pressefrihed som var et av grundlovens principper. For de fleste aviser og tidsskrifter blev portoen sat ned til en tredjedel av abonnementsprisen udenfor udgivelsesstedet. Men fra denne regel var der mange undtagelser. For «den norske Rigestidende», som var den avis hvor de offentlige myndigheders beslutninger og bestemmelser blev offentliggjort og som forsaavidt var et officielt blad, hvilket mange embedsmænd udover landet sandsynligvis var nødt til at holde, blev portoen nedsat til 64 sk., det vil sige i 1823 $\frac{1}{15}$, i 1829 omtr. $\frac{1}{11}$ av abonnementsprisen indenbys, efter dennes vekslende størrelse. Departementstidende, som begyndte at udkomme i 1829, og som ogsaa var et officielt blad, blev tilladt sendt med posten mod at betale 24 sk. aaret for hvert eksemplar til vedkommende postmester, hvilket udgjorde kun en bagatel av abonnementsprisen. Mere paafaldende er det at Norsk Handelstidende, som indeholdt en hel del statistiske oplysninger, især om næringsveiene, ogsaa blev betegnet som «officiel» og derfor i porto kun betalte 64 sk., mellem 7 og 8 pct. av abonnementsprisen. Men den mærkeligste av denne slags avgjørelser er, at Kristiania-tidsskriftet Tilskueren ogsaa fik sat ned sin porto til 64 sk. aaret, det vil sige omtr. $\frac{1}{11}$ av abonnementsprisen, hvilket finansdepartementet begrundet med, at tidsskriftet vilde behandle offentlige anliggender og at dette «fortjener opmuntring paa en tid da altfor dyb taushed synes at herske i henseende til fædrelandske anliggender»,¹⁾ medens regjeringen i sin indstilling tilføjer at bladet «efter dets angivne tendens fortjener nogen begunstigelse». ²⁾ Fire aar senere begrundet departementet denne sin portonedsættelse med at Tilskueren maatte «ansees som et offentligt blad». ³⁾ Forholdet var, at Tilskueren i det ene aar den eksisterede, i tykt og tyndt forsvarede

---

¹⁾ Ref.-prot. 1823, 5, nr. 664. ²⁾ Regj. indst.-prot. 36 nr. 1039.

³⁾ Ref.-prot. 1827, 5, nr. 579.

regjeringsmagtens handlinger, deriblandt ogsaa kongens grundlovsforslag av 1821. Man kunde være fristet til at tro at myndighederne gik ud fra paa forhaand, at dette tidsskrift — hvis redaktør, Treschow Hansen, var departementsmand og søstersøn av et av regjeringens medlemmer — vilde blive en trofast talsmand for regjeringens anskuelser. Thi overfor andre tidsskrifter som ogsaa behandlede offentlige anliggender, men rigtignok i en anden retning end Tilskueren, havde de samme myndigheder dels ikke gaaet længere end til den almindelige portonedsættelse, $\frac{1}{3}$ av abonnementsprisen, dels negtet al portonedsættelse. Imidlertid fik tidsskriftet Patrioten, «hvis redaktion», som regjeringen siger, «tvende embedsmænd skal have lovet at paatage sig»,¹⁾ men som, ialfald for det første av de to aar det eksisterede, nærmest maa betegnes som et — rigtignok temmelig tamt — oppositionsblad, næste aar samme portonedsættelse som Tilskueren. Morgenbladet fik portonedsættelse til 1 spd., $\frac{1}{4}$ av abonnementsprisen; uagtet abonnementsprisen senere blev forhøiet først til 6 og derefter til 8 spd., blev portoen den samme, altsaa $\frac{1}{6}$ og $\frac{1}{8}$ av abonnementsprisen; for denne betydelige portonedsættelse kan ikke sees at være leveret nogen begrundelse.

Til yderligere belysning av hvorledes man dengang saa paa disse sager, kan ogsaa nævnes, at da bogtrykker Feilberg i Skien i 1829 ansøgte om portonedsættelse for et blad han tænkte at udgive, «Ugeblad for Skien, Skiens-Fjord og Omegn», erklærer Skiens magistrat, at ansøgeren «er bekjendt som en for sin stand mere end almindelig oplyst og derhos honnet mand, hvorfor det maa formodes at hans blad ei vil gjøre skade, men sandsynligvis blive nyttigt». Han fik portonedsættelse til $\frac{1}{3}$.²⁾ En mindre god attest faar Statsborgerens senere udgiver, P. P. Soelvold, som ligeledes i 1829 søgte om portonedsættelse for et maanedsskrift, «Norsk Egeria eller Bibliothek for Opdragelses- og Undervisningsvæsenet», som han

---

¹⁾ Regj. indst-prot. 37 nr. 1143. ²⁾ Smst. 59 nr. 1239.

tænkte at udgive (men som ikke udkom). Ansøgeren udtaler at bladet blandt andet vil arbejde for «det i Kristiania oprettede opdragelsesinstitut for fattige og forladte piger Eugénias Stiftelse's bedste». Det anføres at «amtet har ytret, at ihvorvel det efter dets individuelle overbevisning tror at hverken vor literatur eller opdragelsesvæsen i almindelighed ligesaa lidt som Eugénias stiftelse i særdeleshed vilde lide noget synderligt skaar, om det ansøgte ikke naadigst blev bevilget», anbefaler det dog ansøgningen. Ogsaa han fik nedsættelse til $\frac{1}{3}$.¹⁾

Av tidsskrifter av mere videnskabelig karakter fik Magazin for Naturvidenskaberne først kun en portonedsættelse til $\frac{1}{3}$, men allerede i det følgende aar blev portoen sat ned til $\frac{1}{7}$ av abonnementsprisen. Det medicinske tidsskrift Eyr fik først portonedsættelse til $\frac{1}{4}$, derefter til $\frac{1}{8}$. «Juridiske Samlinger» fik i 1827 kun nedsættelse til $\frac{1}{3}$, idet finansdepartementet antog at dette tidsskrift vilde faa flere læsere, «efterdi lovkyndighedens studium har saa mange flere dyrkere end medicinen og naturvidenskaberne». ²⁾ Derom er at sige, at regjeringen gjorde ikke den samme betragtning gjældende overfor Morgenbladet, som i 1820 havde 419, i 1830 836 abonnenter, det vil vistnok sige flere abonnenter end noget andet periodisk skrift i Norge paa den tid, Rigstidende maaske undtaget. To aar efter fik «Juridiske Samlinger» yderligere portonedsættelse til $\frac{1}{8}$, idet det oplyses at tidsskriftet kun havde 150—160 abonnenter. ³⁾ Budstikken betalte kun 36 sk. eller $\frac{1}{10}$ av abonnementsprisen; Jac. Sverdrups Oeconomiske Annaler betalte derimod $\frac{1}{3}$. Det maatte ogsaa «Magazin for Politik, Historie og Literatur» betale, fordi det kun indeholdt oversættelser og derfor ikke saaledes som Magazin for Naturvidenskaberne og Eyr var et videnskabeligt tidsskrift «i streng forstand», som finansdepartementet udtrykker sig. ⁴⁾

1) Regj. indst.-prot. 60 nr. 1313. 2) Ref.-prot. 1827, 1, nr. 48.

3) Regj. indst.-prot. 59 nr. 1124. 4) Ref.-prot. 1825, 5, nr. 591.

Ogsaa alle andre aviser og tidsskrifter maatte betale $\frac{1}{3}$ av abonnementsprisen, deriblandt Bergens-tidsskriftet «den norske Tilskuere», som, ialfald forsaavidt første aar angaar, kanske var det bedst redigerede av vort lands daværende tidsskrifter av almindeligt indhold. Det behandlede ogsaa offentlige anliggender, ligesom Kristiania-tidsskriftet Tilskueren, men paa en selvstændig maade og i en frimodig form. Efterat tidsskriftet havde bestaaet i to aar, søgte udgiverne om at faa portoens nedsat til det halve av hvad de hidtil havde betalt. I den anledning udtaler finansdepartementet: «Uagtet det ikke kan negtes at der er grunde som taler for, at «Norske Tilskuere» blev vist samme favør som Morgenbladet, saa anser departementet det dog ikke tilraadeligt at bevilge saadant, efterdi dette rimeligvis vilde give anledning til at udgiverne av de øvrige med posten forsendende blade vilde indkomme med lignende andragende, hvorved saavel postkassen som postmesterne kom til at lide et ikke aldeles ubetydeligt tab.» Derfor indstillede departementet paa at ansøgningen ikke indvilgedes, og dette blev vedtaget av regjeringen.¹⁾

For enkelte av de aviser som betalte i porto $\frac{1}{3}$ av abonnementsprisen, bestemte regjeringen ikke alene portoens, men ogsaa abonnementsprisen for de udenbys abonnenter, i lighed med hvad der havde været tilfældet før 1814.²⁾ Dette var tilfældet for Christiania Intelligenssedler, for de tre stiftsstæders Adressekontorsefterretninger og for Nationalbladet. 3dje departement udtaler 6. novbr. 1816 at det ikke skjønner rettere, end at enhver som udgiver en avis, selv er berettiget til at bestemme abonnementsprisen,³⁾ hvilket ikke hindrede, at regjeringen ved resolution av 20. novbr. 1816 efter samme departements indstilling ikke alene bestemte abonnementsprisen for Drammens Tidende, men ogsaa, overensstemmende med udgiverens ansøgning, at bladets navn skulde være «Drammens

---

1) Ref.-prot. 1819, I, nr. 37. 2) Berrum II, s. 490—91. 3) Ref.-prot. 1816—17, nr. 208.

Adressecontors-Efterretninger»,¹⁾ hvilken sidste beslutning dog ikke blev sat i værk, idet bladets navn blev «Drammens Tidende».

Det norske Nationalblad, som begyndte at udkomme sommeren 1815, fik i januar 1816 den sædvanlige portonedsættelse til $\frac{1}{3}$ av abonnementsprisen. Det behandlede for det meste kun offentlige anliggender og var den tids mest fremtrædende oppositionsblad. Men efterat redaktøren, særlig paa grund av anonyme indsenderes nærgaaende personlige artikler mod navngivne mænd, gjentagende var blevet dømt dels til bøder, dels til fængselsstraf, blev portonedsættelsen i 1821 taget tilbage, idet regjeringen anfører som grund dels bladets udtalelser om kongen og Sverige, dels dets «vedvarende uanstændige tone og dets saare skadelige indflydelse paa folkets tænkemaade i det hele.»²⁾ Redaktøren søgte at holde bladet gaaende ved at forhøje abonnementsprisen, men blev endnu samme aar nødt til at lade bladet gaa ind.

Tidsskriftet Patrouillen — eller «Patrouillen», som titelen lyder de to første aar — begyndte at udkomme i 1824 hos bogtrykker Rode i Drammen; der var ikke opgivet nogen redaktør, men redaktøren var fra første stund Ludv. Mariboe. Bogtrykker Rode søgte om portonedsættelse, og om denne ansøgning heder det i finansdepartementets foredrag av 11. mai 1824:³⁾ Patrouillen søger om nedsættelse i portoen. «Buskeruds amt — — har ytret, at ihvorvel det ingenlunde kan indrømmes, hvad supplikanten vover at debitere som avgjort, at der ved det ovennævnte blad hidtil er udbredt gavnlige ideer eller at det er skrevet i en beskeden tone, synes det dog, da alle andre periodiske blade som i nærværende tid udgives, er tilstaaet en modereret postporto, at stemme med billighedsprincippet, at der for bladet Patrouillen, som desuden formodentlig kun vil blive efemerisk og altsaa ikke længe falde postbefordringen til byrde, indvilges en lignende frihed, i det mind-

¹⁾ Regj. indst.-prot. 7 nr. 1796. ²⁾ Regj. indst.-prot. 26 nr. 5178:

³⁾ Ref.-prot. 1824, 3, nr. 243.

ste saalænge det ei røber nogen absolut skadelig tendens.» Departementet udtaler at det tidligere har ytret som sin mening, at nedsættelse i postportoer bør ydes blade og tidsskrifter uden tillæg av «indtil videre», fordi «den nytte deslige blade har adgang til at stifte ved frimodige ytringer om statsstyrelsen, formentlig for en del tabes, naar deres udgivelse saaledes vilkaarlig kan hemmes», og fordi en saadan bestemmelse «giver de facto en inddragningsret som loven ikke hjemler, hvorved disse blade underkastes en anden domstol end den almindelige, for hvem det dog synes som de med fuldkommen sikkerhed for det offentlige kunde ene staa eller falde. Denne departementets mening har imidlertid ikke vundet bifald, og alle periodiske blade her i riget har saaledes kun en «indtil videre» tilstaaet portomoderation, forat Hans Majestæt, naar høistsamme anser deres udgivelse ikke at være gavnlig, kan søge den hemmet ved fratagelse av postmoderationen. Konsekvent med denne avgjørelsesmaade, de grunde hvorpaa den støtter sig, og den hensigt som den vil fremme», maa departementet undersøge om Patrouillens virksomhed hidtil har været gavnlig eller skadelig, «og fra denne synspunkt bliver det pligt for departementet uforbeholdent at ytre, at bladets hidtil udkomne nummere ikke skjønnes at have svaret til hvad udgiveren i sin ansøgning tilkjendegiver at have været dets tendens, nemlig at udbrede gavnlige ideer i et frimodigt og beskedent sprog. Tværtimod har flere artikler indeholdt upassende ytringer og personaliteter som aldeles ikke kunde virke gavnlig, og den ikke nøieregnende kritik redaktøren har vist i disse artiklers optagelse, garanterer ikke i fremtiden. Vel antager departementet at bladet ved disse artikler ikke har gjort nogen egentlig skade, fordi den offentlige mening til denne tid har været altfor fast til at den kunde vildledes; men da det udeblevne onde ei retfærdiggjør redaktøren og endnu mindre indbyder til at nogen slags favør vises ham paa postkassens bekostning, anser departementet det rigtigst, at man ser tiden noget an inden man bevilger det ansøgte, og imid-

lertid giver bladet leilighed til klarere end hidtil at udvirke, at den tendens som ansøgeren angiver, og som unegtelig fortjener bifald, ikke savnes.» Derfor indstiller departementet og regjeringen at andragendet for tiden ikke indvilges, og denne indstilling blev bifaldt ved kgl. res. av 2. juni 1824. I den tid da Patrouillen ingen portomoderation havde, blev det sendt med skibsleilighed hvor dertil var anledning, saaledes fra Drammen til Trondhjem;¹⁾ i 1826, da tidsskriftet var flyttet til Kristiania, blev det derfra sendt med ekspresserne til Drammen og Moss. Efterat tidsskriftet var flyttet til Kristiania, navngav Mariboe sig som redaktør og søgte paany om portomoderation for bladet, som han selv skriver, i «en meget lakonisk ansøgning, der efter 6 à 8 maaneders forløb omsider blev bevilget». ²⁾ Om ansøgningen oplyses i finansdepartementets foredrag av 8. aug. 1826,³⁾ at den av departementet var sendt til erklæring til Akershus amt, som udtaler: «Under forudsætning av at det forholder sig saaledes som ansøgeren har anført, at Norges samtlige øvrige tidender og tidsskrifter nyder nogen lettelse i portoen, finder det [amtet] anledning til underdanigst at indstille at ansøgeren — — maa nyde lignende naade, saalænge Hans Majestæt naadigst maatte finde at bemeldte blad ikke ved misbrug av trykkefriheden dertil gjør sig uværdigt.» Departementet anfører, at da der nu ikke længere findes at være den samme grund til negtelse av portomoderation som tidligere, indstiller det paa portonedsættelse til $\frac{1}{3}$ av abonnementsprisen. Regjeringen udtaler, at naar enkelte aviser og tidsskrifter har faaet større portonedsættelse end $\frac{1}{3}$, er dette «paa grund av den almeninteresse de antages at have; men da saadant ikke gjælder i samme grad om nærværende blad», slutter den sig til departementets forslag om $\frac{1}{3}$.⁴⁾ Kongen havde endnu betænkeligheder ved at gaa med paa portonedsættelse, og da sagen kom frem i stats-

---

¹⁾ Trondhjems Adr.-cont.-Eft. 1824 nr. 94. ²⁾ Samtiden 1908 s. 371. ³⁾ Ref.-prot. 1826, 3, nr. 433 d. ⁴⁾ Indst.-prot. 48 nr. 3705.

raad, resolverede han at den skulde udsættes. Men efter at have betænkt sig en maaned bifaldt han regjeringens indstilling ved kgl. res. av 10. okt. 1826. — Det kan ikke sees, at der mellem første og anden ansøgning om portonedsettelse er indtraadt nogen forandring i Patrouillens indhold av den av departementet nævnte art. Patrouillen var et udpræget oppositionsblad, det var utvilsomt i de aar det bestod, landets bedst redigerede tidsskrift av almindeligt indhold, dets indhold var sagligt, og der kunde ikke med grund rettes nogen anke mod det for usømmelig skrivemaade, saaledes som der med rette var gjort mod Nationalbladet. At det fra først av blev negtet den portonedsettelse som var indrømmet andre tidsskrifter, kan ikke betegnes anderledes end som en skandale.

I december 1828 begyndte i Trondhjem at udkomme under redaktion av Ole Hanssen ugebladet Folkevennen, «hvis tendens» ifølge et avertissement¹⁾ «i det væsentlige vil vorde at paatale begangne misbrug av embedsmyndighed og stedfindende mangler og uordener ved offentlige bestyrelser samt at behandle almeninteressante konstitutionelle og dermed i forbindelse staaende gjenstande». Udgifveren ansøgte i 1829 om nedsettelse i portoen; men da han paa den tid var under tiltale for misbrug av trykkefriheden, blev ansøgningen avslaaet. Da han senere kom med ny ansøgning, blev der indhentet betænkning fra stiftamtmanden i Trondhjem, som udtaler at bladet «synes med hensyn til de leverede produkters beskaffenhed mindre værdigt til at forundes den ansøgte portomoderation». Udgifveren var imidlertid blevet frikjendt i den sag som var reist mod ham. Sagen om portonedsettelse blev behandlet baade av justisdepartementet og av finansdepartementet. Justisdepartementet indstiller i henhold til stiftamtmandens udtalelse paa at bladet, «der har været opfyldt med uværdige personlige angreb», ikke skal faa portomoderation. «Saafremt det derimod, naar bladet igjen er kommet i virksomhed, skulde

---

1) Trondhjems Adr.-cont.-Efterr. 1828 nr. 87.

vide sig at redaktionen holder sig inden sømmeligheds grænser, kan der formentlig intet være at erindre ved, at dette blad tilstaaes den samme lettelse i porto som andre lignende blade.» Finansdepartementet slutter sig hertil, og ved resolution av 29. novbr. 1830 blev ansøgningen avslaaet.¹⁾ Før den første negtelse av portonedsættelse var der ikke noget større at sige paa den maade hvorpaa bladet var redigeret; forsaavidt var der heller ikke i dette tilfælde nogensomhelst grund til at negte nedsat porto. Da det andet avslag kom, var det allerede 8 maaneder siden bladet havde maattet stanse.

Stortingsforhandlinger var det eneste periodisk udkommande skrift som havde fuld portofrihed, idet der heller ikke betales noget for det til postfunktionærene.²⁾ Ogsaa beretningerne om rigsretssagerne mod Wedel i 1821 og Jonas Collett i 1827 blev indrømmet fuld portofrihed, da de betragtedes som en del av Stortingsforhandlinger.

Nogen større ære havde hverken regjeringen i almindelighed eller finansdepartementet i særdeleshed av sin behandling av alle disse sager. Men den holdningsløshed som var et saa gjennemgaaende træk i disse avgjørelser, og den partiskhed og uretfærdighed som der ogsaa ved et par anledninger blev vist, synes ikke i samtiden at have vakt nogen større opsigt. Stortinget forholdt sig ganske taus om disse sager lige til 1827 og optraadte temmelig passivt i de følgende 6 aar, og den kritik som ellers kom frem, indskrænkede sig til ganske faa udtalelser. Saalænge regjeringen kan enten rent negte tilladelse til at sende et tidsskrift eller ogsaa give denne tilladelse betinget, «(indtil videre eller indtil anderlunde vorder bestemt), kan jeg ikke indse at vi nyder trykkefrihed, saaledes som jeg tror grundloven har villet forunde os den», skriver Patrouillen i 1824.³⁾ I et andet oppositionsblad skrives der i 1829:⁴⁾ Blandt de gjenstande som man ønsker taget under

1) Dep.-tid. 1830 s. 938—939. 2) Regj. indst.-prot. 33 nr. 157.

3) I, 1, s. 71. 4) Skilderie af Christiania og Stockholm 1829, II, s. 38.

overveielse av det kommende Storting, «er vor vaklende trykkefrihed vist ikke en av de mindst vigtige. Et av de flere baand som trykker denne frihed, er under vort kommunikationsvæsens beskaffenhed de privilegier som regjeringen anser sig berettiget til at meddele og igjen betage offentlige blade og derved at sikre sig deres føielighed, et av de temmelig vigtige». Naar disse sager ikke vakte større opmærksomhed, kan grundene have været forskjellige. Trykkefriheden var noget nyt og dens idee havde ikke endnu slaaet dybe rødder i folket. I de aller fleste andre lande var man i denne henseende ugunstigere stillet end i Norge, saa at en schleswigske reisende i 1832 roser regjeringen for dens maadeholdne optræden i disse sager. «Ved denne leilighed», heder det, «tror jeg ikke at burde lade uomtalt den store upartiskhed som vises fra regjeringens side med hensyn til saadanne blade hvis redaktører i enhver anden stat, England undtaget, vilde have at føle magthavernes misgunst.»¹⁾ Dertil kom at den ledende i avgjørelsen av disse sager mere var Karl Johan personlig end den norske regjering. At der tildels bestod et modsætningsforhold mellem konge og regjering i opfatningen av disse sager, sees av de tidligere anførte forstandige og liberale udtalelser i finansdepartementets foredrag av 11. mai 1824 angaaende negtelse av portomoderation for Patrouillen. Det samme viser sig endnu tydeligere av et andet foredrag av samme departement fra 1830,²⁾ hvor det heder: Ved kgl. res. av 8. jan. 1830 er det «paalagt den norske regjering at indkomme med underdanigst indberetning om hvilke periodiske skrifter for tiden nyder moderation i postporto, samt med underdanigst betænking om hvorvidt disse i aarets løb har i en for et civiliseret folk værdig tone virket til at udbrede sand oplysning, sædelighed og humanitet eller tjent til uskyldigt tidsfordriv, og hvorvidt med hensyn herpaa en saadan begunstigelse for ethvert

---

¹⁾ Otte, Reise durch Norwegen in 1832, s. 233. ²⁾ Ref.-prot. (avdeling for det indre) 1830, 3, nr. 313.

især bør vedvare eller ikke. I den anledning udtaler departementet at «departementet er av den formening, at der kun under særegne omstændigheder og av aldeles avgjørende grunde bør gjøres brug av den den konstitutionelle magt tilkommende ret til at hindre udgivelsen av offentlige blade — — ved at negte eller tilbagetage moderation i postporto, en betingelse uden hvilken intet offentligt blad i Norge kan bestaa». Departementet mener «at der ikke er saadanne omstændigheder forhaanden som kan give anledning til — — at indskrænke den moderation i postporto som for tiden er tilstaaet de her i riget udkommende periodiske skrifter». Da kongen i det hele ikke fik nogen tilslutning hos regjeringen for de planer han synes at have havt, resolverede han: «Den norske regjeringens indberetning og betænkning opbevares i arkivet.»

For andre tryksager som sendtes med posten, var der ikke bestemt noget nedslag i porto. De kunde sendes med pakkeposten fra Kristiania til enkelte andre byer; men dette var kun nogle enkelte aar, i almindelighed ogsaa kun en del av aaret. Med dampskib fra Kristiania til Kristiansand betaltes for en pakke av indtil et pundsvægt 24 sk., indtil 2 pundsvægt 32 sk. osv. Med pakkeposten fra Kristiania til Trondhjem var taksten for et pund 39 sk., for 2 pund 52 sk. osv.¹⁾ Men til de steder og tider hvor der ingen pakkepost var, maatte der for bøger betales almindelig brevporto, og denne var saa høi at den var en betydelig hindring for bøgernes udbredelse. Eksempelvis kan nævnes, at porto med brevposten fra Kristiania til Trondhjem for et indbundet eksemplar av første bind av Vogt-Arntzens lovsamling, som ikke er nogen særlig tung bog, sandsynligvis vilde have været over 3 spd. Distriktskirurg Møller, medlem av rigsforsamlingen paa Eidsvold, skriver til en av sine vælgere i Arendal, at han gjerne vilde have sendt ham et eksemplar av det Adler-Falsenske grundlovsudkast, men at det vilde koste for meget i porto.²⁾

¹⁾ Rigestid. 1828 nr. 71 tillæg. ²⁾ Y. Nielsen, Bidrag til Norges Historie i 1814, I, s. 337.

For Stortinget i 1827 fremsatte Ludv. Mariboe — som ikke var medlem av dette Storting — et forslag om at Stortinget skulde fastsætte portoen for breve, aviser og tidsskrifter. Forslaget blev sat i første klasse, men blev av mangel paa tid ikke taget under behandling.¹⁾ Paa samme Storting foreslog sorenskriver Borchsenius, repræsentant for Akershus amt, at postindtægterne skulde optages blandt skatterne og portoen for breve m. m. besluttes paa samme maade som skattepaalæg, og han anfører som grund derfor ogsaa hensynet til trykkefriheden. Men forslaget vandt ikke bifald hos vedkommende komite og kom ikke under behandling i Stortinget. Paa Stortinget i 1830 gjentog Mariboe, som nu var blevet stortingsrepræsentant, sit forslag fra forrige Storting; men heller ikke denne gang blev forslaget komitebehandlet. Ogsaa for Stortingene i 1833 og 1836 gjentog Marieboe ihærdig sit forslag, og paa disse Storting kom ogsaa frem flere andre forslag i samme retning, hvorav det mest bemærkelsesværdige er det som blev fremsat i 1836 av byfoged Christensen, repræsentant for Stavanger, som rettede en skarp kritik over den maade hvorpaa aviser og tidsskrifter var stillet under de daværende forhold.²⁾ Stortinget i 1833 tog endelig et aktivt skridt angaaende sagen, idet det vedtog en anmodning til regjeringen om at forelægge næste Storting et forslag om porto for breve, aviser og tidsskrifter, og resultatet herav blev saa tilskud loven av 19. jan. 1837, som fastsatte portoen ikke alene for breve, men ogsaa for aviser og tidsskrifter, nemlig for de sidste en porto av fra $\frac{1}{6}$ til $\frac{1}{18}$ av abonnementsprisen paa udgivelsesstedet, alt efter abonnementsprisens størrelse, men samtidig gav kongen bemyndigelse til at nedsætte denne porto for aviser og tidsskrifter, «hvis udbredelse det ansees gavnligt at befordre».

Tidligere er nævnt at den hele postbefordring var indrettet

---

¹⁾ Patrouillen 1828 nr. 37—38. ²⁾ Forslaget findes trykt i Den Constitutionelle 1836 nr. 145—46.

paa at postmængden var meget liden. Det ligger da nær at tænke, at man let kunde komme i vanskeligheder naar der i nogen større udstrækning blev sendt tidsskrifter og særlig aviser med brevposten. Men dette synes ikke at have været tilfældet. Kun for tidsskrifters vedkommende blev der tildels ved bevilling av portonedsættelse stillet som betingelse «at skriftets forsendelse med posterne sker successive, saaledes som rummet i postsækken maatte tillade det». Forholdet var at avisernes og tidsskrifternes tal var meget lidet; aviserne var Morgenbladet den eneste som udkom hver dag, de øvrige udkom i regelen to gange, enkelte kun en gang ugen; formatet var lidet, ofte ikke meget større end en bog. Læsning baade av aviser og tidsskrifter var lidet udbredt, og de periodiske skrifter havde derfor ganske faa abonnenter baade indenbys og udenbys. I 1814 havde Trondhjems Adressecontoires-Efterretninger 58, i 1815 Christiansands Adresse-Contoires-Efterretninger 75¹⁾ og de bergenske Adressecontoires-Efterretninger 50 udenbys abonnenter.²⁾ I 1816 oplyser udgiveren av «Den lille Trondhjemske Tilskuer» — som det synes, ikke uden en vis stolthed — at tidsskriftet havde i alt over 300 abonnenter, medens Kristiansandstidsskriftet Mimer samme aar klager over at dets abonnental kun er 80. Det sidste tidsskrift oplyser, at Nationalbladet samme aar i Kristiansand og Trondhjem havde omtr. 50 abonnenter i hver by, i Drammen og selvfølgelig ogsaa i Kristiania endda flere, men i Bergen under 25. Morgenbladet, der som nævnt var en av landets mest udbredte aviser, havde i 1820 419 abonnenter, i 1830 836;³⁾ Pavels oplyser at bladet i 1819 havde 70 abonnenter i Bergens stift. Patrouillen synes i de to aar den udkom i Drammen, kun at have havt omtr. 100 abonnenter; efterat den var flyttet til Kristiania, vokste abonnenttallet til 300.⁴⁾ Magazin for Naturvidenskaberne havde i 1824 «kun lidet over» 100 abonnenter udenfor Kri-

---

1) Berrum II, s. 492. 2) A. Helland, Bergen II, s. 519. 3) Morgenbladet 1894 nr. 1. 4) Patrouillen 1826, 2, s. 112 og 3, tillæg s. 47.

stiania.¹⁾ Det medicinske tidsskrift Eyr havde efter eget opgivende i 1829 kun 121 abonnenter, Budstikken efter eget opgivende i 1830 150 abonnenter, foruden at Selskabet for Norges Vel abonnerede paa 150 eksemplarer til uddeling. Endelig oplyser tidsskriftet «den norske Nærings- og Politiven» i 1831 at det har 33 indenbys og 44 udenbys abonnenter. Mange av tidsskrifterne levede kun i nogle faa, enkelte kun i et eller to aar.

Budget. Det vilde være av interesse at have sikre og nøiagtige opgaver for hvert aar over postvæsenets indtægter, da derav kunde kastes lys over fremgangen eller tilbagegangen i brevskrivningen i landet. Men hverken de uddrag av statsregnskaberne som foreligger (trykt i Rigstidende) eller hovedindtægts- og udgiftsbøgerne, hvorav disse uddrag er gjort, giver sikre oplysninger enten om postvæsenets indtægter, udgifter eller overskud. Av forskjellige grunde. De store vekslinger fra aar til aar i indtægterne som statsregnskaberne viser, kan neppe have sin grund i tilsvarende op- og nedgang i postintraderne, men maa ialfald delvis forklares ved at disse opgaver er grundet paa postmesternes aarlige indbetalinger til hovedkasserne og ikke giver udtryk for brevportoens aarlige indbringende. En anden grund er at postbudgettet ikke er avfattet paa samme maade i alle aar, idet for enkelte aar en større, for andre aar en mindre del av udgifterne er trukket fra i de opgaver over indtægterne som leveres. Dertil kommer videre den uregelmæssighed i budgeteringen som var en følge av den gjæld hvori postkassen eller rettere sagt statskassen kom til den svenske statskasse. Av denne gjæld, der, som tidligere nævnt, ved udgangen av 1817 var omtr. 123,000 rd. sv. b. og som i mars 1821 var steget til 156,000 rd. eller omtr. 100,000 spd., skulde der efter kongens reskript til den svenske overpostdirektion av 25. juni 1818 betales 6 pct. aarlig rente fra 1ste jan. 1819. Som følge herav er der i postvæsenets udgifter, ialfald for aarene 1821—23, ogsaa indbefattet av-

---

¹⁾ Regj. indst.-prot. 37 nr. 1162.